

PERSPECTIVES ON HUMAN NATURE

Iulia Adelina Ioniță
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: In ancient, philosophers were concern to creat a guidance for how people should live in harmony. Some theories present a scientific method to understand the universe of human nature and the reason for what tends to go wrong in his life. For instance, Karl Marx wrote in the nineteenth century that "the real nature of man is the totality of social relations" (Stevenson L, 2009, 3). For Confucius, the human nature is the Decree of Heaven, a force that determine human lives. The ability to cultivate virtue and live in harmonious relationships should be the meaning for Decree of Heaven. According to Plato, the theory of human nature is the tripartite structure of the soul: Reason, Spirit and Appetite. Plato tries to prove that the soul exists before birth and will continue to persist after death. According to this theories, people are encouraged to simulate a superficial conduct which explain why the human beings are so unhappy. Depending on their observation, the Human nature it might be good or bad.

Keywords: Human nature, Tao, The tripartite structure of the soul, morality, free will

Considerente asupra conceptului de natură umană

Natura umană este un construct tot mai rar abordat și/sau interpretat eronat în funcție de bagajul dobândit de fiecare persoană pe tot parcursul vieții. Este omul, cu certitudine, un animal social sau este mai degrabă o presuposiție menită să îi scuze devierile sale comportamentale?

Intenția filosofilor de a -i atribui omului eticheta de "animal social" izvorăște din necesitatea ființei umane de a se adapta și, în același timp, de a se supune rigorilor mediului din care face parte. Astfel, el este nevoit sub impulsul obligativității să trăiască și să locuiască într-o societate, acționând conform cu resursele sale disponibile, pentru a facilita adaptarea sa la noul mediu.

Societatea actuală este reprezentată de reflexia sistemului de învățământ, de oportunitățile construirii unei cariere de succes, dreptul la educație, sistemul de apărare, respectiv justiție, și nu prin încorsetarea populației cu o paletă diversificată de restricții și obligativități. Regulile sunt primordiale în viața oamenilor, iar lipsa acestora ar amplifica o viață haotică atât timp cât acestea nu sunt orientare spre un scop.

Psihoterapeuții constată cu regret că majoritatea persoanelor care cer ajutor specializat, în cadrul cabinetelor de consiliere, manifestă o preocupare asupra modalității în care ei sunt percepuți de societate. Subiecții utilizează frecvent remarci de tipul: "ce impresie o să aibă, dacă eu o să acționez în conformitate cu drepturile stipulate în documentele oficiale", "ce se va întâmpla cu serviciul meu, dacă o să mă opun deciziei" sau "crezi că o să își schimbe atitudinea față de mine"?

Autoevaluarea este un proces normal și necesar în analiza propriilor abilități, deprinderi, strategii sau conduite comportamentale; dezechilibrul apare în momentul în care persoana își analizează intențiile/dorințele în funcție de expectanțele societății. În acord cu această idee, valorile societății, de cele mai multe ori, nu sunt în acord cu ierarhia personală de valori. Stabilirea valorilor pe care societatea dorește ca fiecare membru să și le însușească la un moment dat, pornesc de la o medie socială favorabilă, și nicidecum de la o ierarhie a valorilor ce poate fi aplicabilă tuturor categoriilor sociale. Societatea militează pentru deprinderi prosociale, bazate pe corectitudine și procese de conștiință, în schimb, tot ea promovează la nivel înalt, conduite deviante și actele de nedreptate. Ceea ce pentru un anumit grup înseamnă dreptate și libertate, pentru un altul aceste virtuți sunt orientate în așa manieră încât să atingă binele personal, nu comun. Corectitudinea pentru persoanele din clasele sociale inferioare înseamnă lichidarea responsabilităților sociale prin plata la timp a diverselor servicii, pe când micii întreprinzători apelează la tehnici de manipulare pentru a asigura sustenabilitatea propriei firme și a beneficiului personal, chiar dacă acest lucru înseamnă o defavorizare a celuilalt. În acest caz se impune o reformulare asupra viziunii de ansamblu a importanței virtuților în relația om-societate. Cât de important este fiecare om pentru societate? În ce proporție societatea se gândește la binele unei persoane? Cât de mult s-a implicat societatea în depășirea barierelor pe care fiecare persoană le-a întâlnit pe parcursul vieții? Și dacă răspunsul la aceste întrebări este în unanimitate negativ, cu certitudine există o ușoară discrepanță între raportul responsabilitate-obligativitate, iar perspectiva omului asupra acțiunilor sale ar trebui regândită.

Dintr-un unghi personal, natura umană prezintă în linii mari tabloul omului, reprezentat atât de attribute pozitive, cât și de aspecte negative. Omul este reflecția lui Dumnezeu, înzestrat cu bunătate, capacitate de a se adapta la diverse medii, putere de a ierta, dar, în fond, omul este o oglindire, nu o zeitate în persoană, de aceea este înclinat spre păcat. El se naște în păcat, dar *rațiunea și conștiința* sunt instrumentele prin intermediul cărora omul poate tinde spre calea binelui. Omul se naște bun, în definitiv, dar climatul familial și condițiile în care este nevoit să crească și să se dezvolte, îl diferențiază de ceilalți. Oamenii se nasc la fel, dar condițiile favorabile sau deficitare în care aceștia sunt nevoiți să se dezvolte sunt diferite și implicit, conturează un climat nefavorabil și inadecvat pentru dezvoltarea în condiții optime a personalității.

Perspectiva confucianistă se raportează la Tao pentru a desemna natura umană. Tao este *Calea* prin intermediul căreia ființa umană poate tinde spre dobândirea fericirii, a armoniei sociale, dar și a echilibrului general. Natura din această perspectivă reflectă interesul taoiștilor pentru creșterea calității vieții, prin delimitarea celor două căi destinate omului, binele și răul (yin și yang). Scopul primordial al lui Tao este de a-i învăța pe oameni să găsească *calea* de a duce o viață echilibrată și fericită.

Perspectiva confucianistă asupra naturii umane

Confucius avea o perspectivă optimistă asupra potențialului uman, iar principalele doctrine își propuneau să îi ajute pe oameni să dezvolte o abordare înțeleaptă asupra aspectelor legate de lume și de viață. *„Pentru Confucius, fiecare persoană este un potențial înțelept, definit ca unul care acționează cu o bunăvoință extremă”* (Stevenson L., 2013, 21; VI.30). Conform acestei abordări, fiecare persoană este înzestrată cu abilitatea de a-și cultiva virtuțile care sunt în

acord cu legile raiului. Confucius considera că o viață orientată după „ *legile raiului* ” oferă o experiență optimistă și autentică celui care decide că aceasta este *calea* spre fericire. Respectând aceste legi, omul însuflețează parcursul vieții sale, creează un mediu sănătos departe de visele deluzorii propagande de societate, învață să acceseze sursa virtuților și să le experimenteze în același timp. Actualmente, virtuțile sunt percepute de oameni ca menite să încorseteze libertatea, însă prezența lor în viața fiecăruia facilitează adaptarea ființei umane la mediul înconjurător.

Omul nu are posibilitatea de a schimba cursul vieții sau al destinului, în schimb, interiorizând anumite virtuți, el poate alege cum să experimenteze fiecare situație de viață întâlnită. Experiențele de viață nefavorabile sunt, de fapt, efectele nerespectării virtuților (legilor raiului și ale naturii). Ying și Yang pot influența parcursul viitorului adult. În acord cu această idee, Confucius insista în doctrinele sale pe ideea că toate ființele umane sunt în definitiv la fel. Condițiile de viață în care fiecare este nevoit să crească, sunt cele care fac diferența între oameni, de aceea, „ *oamenii sunt apropiați unii de ceilalți prin natură. Ei se deosebesc ca rezultat al practicii repetate* ” (Stevenson L., 2013, 21; XVII.2). El sugerează că mediul și modul de a fi al unei persoane determină caracterul acesteia.

Principalele preocupări ale lui Confucius în stabilirea unor puncte de vedere asupra naturii umane au fost idealul moral, denumit gentleman, și premisa că natura umană este fundamental uniformă. Noțiunea *gentleman* nu este adjectivul atribuit în mod exclusiv persoanelor de gen masculin, cum nici masculinitatea nu este o caracteristică definitorie bărbatului, dar acest punct de vedere presupune o altă analiză. Femeile sunt asociate cu *bărbați mici și avertizează că într-o gospodărie cu amândoi este greu de lucrat* (Stevenson L., 2013, 22 (XVII.25)).

Confucius nu trasează o barieră clară prin care să clasifice natura umană ca fiind bună sau rea, dar subliniază sublim faptul că legile rigide, expuse cât mai general posibil, sunt create mai mult pentru a satisface propriile necesități și nu vizează așa cum ar fi trebuit necesitățile comune tuturor indivizilor. Acest fapt contribuie la crearea unor personalități egoiste și indiferente față de problematicile reale ale comunității în care individul trăiește și se dezvoltă. Sub acest impuls, „ *Tao Te Ching ilustrează felul în care acest tip de interes față de sine duce pe drumul scurt către toate formele imaginabile de nefericire* ” (Marinoff L., 2015, 64).

Opera *Analects*, vizează primele cinci implicații care au determinat distanțarea omului de natura sa și de ceea ce o face să devină umană. În *Twelve theories of human nature (2013)*, aceste implicații sunt prezentate după cum urmează:

- oamenii sunt orientați spre profit;
- societății îi lipsește respectul de pietate filială;
- legătura dintre acțiune și fapte nu poate fi de încredere;
- ignoranța privind modul prin care înțelepții se impun/ignoranța trecutului;
- și absența bunăvoinței din activitățile umane;

În acord cu premisa că oamenii sunt orientați spre profit, Confucius spunea că este o linie fină între dreptate și profit, dar numai gentlemanul înțelege diferența dintre cele două și ceea ce este moral. În schimb, *oamenii mici înțeleg ce este profitabil* (Steverson L., 2013, 22; IV.16). Instinctul omului obișnuit este acela de a gândi fiecare acțiune pe care o întreprinde ca un beneficiu obținut din efortul depus. Cu această problematică s-au confruntat marii filosofi și înțelepți care și-au dedicat întreaga viață descoperirii unei rețete, prin care oamenii să dezvolte o

abordare sănătoasă asupra lumii și a vieții. Chiar și așa, dacă aceste doctrine nu aduc un profit *oamenilor mici*, de ce ar trebui urmate? În *Analects*, Confucius avertiza asupra acestui aspect, concluzionând că este rușinos ca omul să se raporteze la salariu ca la unicul său obiectiv stabilit.

Platon despre structura tripartită a sufletului: Appetit, Suflet și Motiv

Platon susține că prezența abilităților înnăscute pe care omul le posedă, se datorează eternității sufletului care împrumută ciclic, un nou trup. Din acest motiv, sufletul este considerat „*elementul superior al naturii umane, iar corpul, inferior*” (Stevenson L., 2013, 86).

Principala caracteristică a sufletului este eternitatea, pe care Platon o asociază cu *Ideile* pentru a descoperi lumea inteligibilă a iubirii (eros). Lumea Ideilor este considerată doar o reamintire („anamnesis”) a sufletului captiv în trup pentru că adevăratul scop al sufletului este chiar eliberarea lui, dar și o pregătire a ființei umane din punct de vedere spiritual pentru moarte. Platon argumentează că acolo unde există infiltrat un conflict intern, cu certitudine trebuie să fie două elemente cu tendințe contradictorii. Atunci când omul manifestă sete, dar evită să consume apă crezând că cineva dorește să îl otrăvească, apar două tendințe; senzația de sete pe care Platon a numit-o *apetit* și tendința de a refuza, numită *motiv*.

Cel ce-al treilea element identificat este *spiritul* sau pasiunea dezvoltată pentru un anumit lucru. Spiritul sau pasiunea au fost identificate ca un alt element specific ființei umane fiind asociat cu *sentimentul*, care se diferențiază de gândirea rațională sau judecata morală.

În accepțiunea acestuia, sentimentul nu reprezintă o doleanță ce ar trebui să satisfacă nevoile trupului. Indiferent că se discută despre „*furie, indignație, ambiție, agresivitate și dorința de putere, nu sunt dorințe trupesti, dar nici nu sunt simple judecăți despre valoarea sau deprecierea lucrurilor, cu toate acestea ele implică astfel de judecăți*” (Stevenson L., 2013, 87).

Structura tripartită a sufletului, alcătuită din motiv, spirit și apetit, este specifică *umană*. Potrivit acestei idei, cele trei componente chiar dacă oscilează în intensitate în funcție de particularitățile persoanei, ele sunt adânc înrădăcinate în fiecare persoană. În funcție de elementul dominant, Platon a stabilit trei categorii de oameni și dorințele specifice fiecăruia. Astfel, că filosoficii sunt conduși de cunoaștere, iubitorii de victorie sunt motivați de reputație, iar iubitorii de profit sunt orientați pe câștiguri materiale. Platon consideră că „*motivul ar trebui să fie elementul care să controleze, atât spiritul, cât și apetitul/ pofta*” (Stevenson L., 2013, 89).

Ceea ce este bun sau rău pentru o persoană depinde strict de natura sa umană și nu poate fi stabilit cu certitudine. În societăți diferite, binele poate însemna rău și viceversa.

Degradarea stării naturale sau autentice a ființei umane este cauzată de aspirațiile defectuase ale societății, dar din societate fac parte oamenii. Până la urmă, cine este de vină pentru adoptarea comportamentelor superficiale sau pentru nemulțumirea de sine? Platon considera că o societate imperfectă are tendința de a forma oameni cu defecte care, în fond, alimentează problemele sociale. Exemplul cel mai relevant, surprins în scrierile sale fac referire la societatea orientată spre oligarhie care își stabilește drept unică activitate obținerea banilor.

Kant despre prezența unui rău radical

Immanuel Kant, filosof german, considerat cel mai reprezentativ gânditor care s-a remarcat în perioada iluminismului. Știința, în genere, își propune să genereze cunoștințe incontestabile și reale, însă, acest principiu nu este valabil și în cazul metafizicii. Legat de

anumite ideologii care contestă meritul metafizicii, Kant se vede nevoit să analizeze fondul care stă la baza judecăților și, astfel, distinge judecățile analitice de cele sintactice.

Judecățile analitice sunt judecăți care nu contribuie la aprofundarea anumitor lucruri pentru că ele generează idei ce sunt deja cunoscute. De exemplu, toate pătratele sunt pătrate, este o afirmație valabilă în mod general, de tipul a priori (necesare și universale), indiferent de evoluția lumii această afirmație va rămâne universal valabilă. În schimb, judecățile sintactice sunt determinate de experiența fiecărei persoane care poate confirma sau infirma adevărul. Oceanul este de culoare albastră, această afirmație a plecat de la premisa potrivit căreia experiența personală este de a fi văzut și culoarea verzuie sau turcoaz a oceanului, și nu neapărat că afirmația ar fi respectat un raționament logic, comparativ cu judecățile analitice.

Abordarea lui Kant asupra naturii umane se rezumă la voința liberă (înțeleasă drept liberul arbitru), la cauze, motive și prezența unui rău radical. În *Religion within the Boundaries of Mere Reason*, Kant aprofundează problematica naturii umane dezvoltând vechile reflecții. Această operă prezintă o abordare puțin mai diferită cu privire la natura umană, insitând pe prezența unui rău radical.

Răul radical a fost analizat de Kant din două perspective diferite; prima insistă pe existența unei înclinații spre rău în ființa umană ca urmare a rezultatelor propriilor alegeri, iar a doua abordare prezintă răul radical ca o caracteristică universală a condiției umane. Astfel, se poate afirma faptul că *„există în ființa umană o înclinație naturală spre rău; și această înclinație însăși este rea, din punct de vedere moral, din moment ce aceasta trebuie căutată în cele din urmă în puterea libertății de a alege și prin urmare, este imputabilă. Acest rău este radical, din moment ce corupe motivul tuturor maximelor: ca înclinația naturală, de asemenea nu trebuie extirpată prin forțe umane”* (Stevenson L., 2013, 180; Religion 6:37). Conform acestei abordări, prezența răului în viața oamenilor este rezultatul propriilor decizii sau alegeri, dar și al interiorizării greșite a ceea ce înseamnă trăirea libertății.

Poziția lui Kant privitor la un rău universal este de a atribui acest indice iubirii de sine ca rezultat al dezvoltării umane în condiții sociale și nu de a atribui naturii umane predispoziția spre rău.

Potrivit acestor considerente, adevărata natură umană poate fi identificată numai în societate, atât timp cât principala necesitate a omului este de a fi acceptat ca membru al societății din care face parte.

Religion oferă răspunsul privitor la imposibilitatea ființei umane de a extirpa răul prin propriile forțe, considerând că singura speranță a omului vine de la Dumnezeu. Credința omului în existența unei entități divine care sancționează comportamentele dezirabile și recompensează fapte bune, încurajează ființa umană să urmeze calea dreptății și a virtuților. În acord cu această premisă, Kant amintește că *„religia este (considerată în mod subiectiv) recunoașterea tuturor datorțiilor noastre ca porunci divine”* (Stevenson L., 2013, 183; 6:154).

Concluzii

În decada afirmării marilor gânditori s-au remarcat personalități ca Platon, Aristotel, Kant, Confucius, Rousseau și lista poate continua. Filosofia a văzut o ascensiune datorită celor mai reprezentativi filosofi care și-au dedicat întreaga viață descoperirii dedesubturilor care

fundamentează natura umană.

Natura umană este un construct complex, dar care prinde o formă compactă datorită reflecțiilor prezentate anterior. Natura nu poate fi delimitată printr-o singură perspectivă. În cazul în care se așteaptă o definitivare a conceptului care să fie universal valabilă tuturor abordărilor, se amintește că natura nu este perfectă, ea prezintă atât distorsionări, trăsături asimetrice, cât și nuanțe de gri. Dacă personalitatea umană este atât de complexă și frecvent se contrariază cu valorile, mentalitățile și acțiunile sale, natura de ce ar respecta principiul simplității? Oamenii sunt diferiți pentru că natura însăși este diferită. Nu tot ceea ce este util pentru o persoană, implicit trebuie să fie aplicabil pentru fiecare membru al societății, și cu atât mai puțin reprezentativ pentru fiecare popor în parte.

În dialogurile sale, Platon concluziona că atât societatea, cât și membrii acesteia par a fi departe de valorile pe care aparent le promovează. Toate viciile și virtuțile sunt rezultatele acțiunilor întreprinse de om, măsura în care ființa umană se orientează spre vicii în detrimentul virtuților, o distanțază de idealul unei societăți bazate pe spiritualitate, idee intens promovată de Platon. Majoritatea filosofilor au insistat pe ideea de o viață orientată după legile cerului și ale moralității. Reflecțiile lor pun accentul pe consecințele rezultate ca urmare a adoptării unui comportament vicios.

BIBLIOGRAPHY

1. Kant Immanuel, *Religion within the boundaries of mere reason*, Bloomsbury Academic, 2014;
2. Marinoff Lou, *Puterea lui Tao*, Editura Trei, București, 2015;
3. Stevenson L., Haberman D.L., Wright P.M., *Twelve Theories of Human Nature-6th edition*, New York, Oxford University Press, 2013.